

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1268522/4

בבית הדין הרבני האזורי פתח תקווה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם שמן, הרב אברהם אבידר, הרב דוד גרוזמן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רומי קנבל)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד לוי קרני)

הנדון: חלוקת 'אופציות' ומניות

פסק דין

בפנינו הכרעת הדין אודות חלוקת אופציות שבבעלות האישה שמבקש הבעל לחלוק על פי החוק. בתאריך ב' בסיון תשפ"א (13.5.21) הופיעו הצדדים לדיון בעניינם ובית הדין החליט כדלהלן:

הופיעו הצדדים וב"כ.

הצדדים התגרשו וכעת אנו דנים בתביעות הכתובה הרכוש והחזקת הילדים. תביעת מזונות לא נתבעה.

הצדדים מבקשים לדון על פי החוק לאיזון הנכסים והזכויות.

שני הצדדים מסכימים שיש לקבוע את מועד הקרע ליום 30.5.20 המועד בו נפתח תיק יישוב סכסוך.

לדעת ב"כ האישה – יש לאזן את הזכויות בין הצדדים, מלבד המניות אותן קיבלה האישה מחברת הסטארט-אפ שבה היא עובדת בתפקיד בכיר.

ב"כ בעל סובר שיש לאזן אף מניות אלו.

קיים ויכוח בין הצדדים אודות שווי עסקו של הבעל העוסק בטכנאות מחשבים. כל צד הביא עמו עריכת שווי שלדעה האחת עומדת על סך של 500,000 ש"ח ולדעה השנייה 1.9 מיליון ש"ח.

בית הדין לא קיבל את הערכות אלו ואף לא את צורת החישוב, שבהם לפי הטענות קיימות עריכת שווי על פי נכסים עתידיים, אף שלא דן לגופו של עניין ולא הביע את דעתו בנושא זה.

לצדדים דירה בשווי של בין 2.8-3 מיליון ש"ח המשועבדת למשכנתא בסך של 1.2 מיליון ש"ח.

לאישה סך זכויות סוציאליות בשווי של כ-800,000 ש"ח, ואילו באשר זכויותיו של הבעל קיימת מחלוקת, לדעת הבעל כ-230,000 ש"ח ולדעת האישה כ-500,000 ש"ח.

כן יש וויכוח אודות השווי העכשווי של מניות האישה, כשניתן לממש אותם רק בעתיד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו כן לדעת האישה קיימים כספים שהבעל העלים ממנה.

בית הדין ניהל מו"מ בין הצדדים ושוחח עם כל צד בנפרד אולם המו"מ עדיין לא הגיע לסיימו.

בית הדין הודיע לצדדים כי עליהם להיות יותר מעודכנים בפרטי ההשקעות ומסות הנכסים הכלכליים שלהם. עליהם להתעדכן בחוות הדעת בשווי הנכסים, לנסות להידבר ביניהם, ולאחר שהנתונים יהיו ברורים יודיעו לבית הדין ובית הדין יזמנם להמשך המו"מ.

אפשר ויזמן את האישה וב"כ בראשית, ואחר כך יזמן את הבעל וב"כ להמשך המו"מ.

בלא הסכמות, ימנה בית הדין אקטואר ושמאי, דבר הכרוך בהוצאה גדולה, בזכויות, מתחים ובריאות לצדדים, וחבל!

על כן, לאחר ההודעות המעודכנות של הצדדים, ישקול בית הדין את המשך ההליך.

אולם, בסופו של דבר המו"מ לא צלח, ולאור זאת החליט בית הדין על מינוי המומחים לשום את שווי הנכסים והזכויות של הצדדים.

ביום כ"ט בחשוון תשפ"ב (4.11.21) מינה בית הדין בהחלטתו את המומחים, ובהחלטה נאמר:

לאור טענות הצדדים שעלו בדיון היום והסכמותיהם הוחלט:

שמאי

א. ביה"ד ממנה את השמאי י.ק. ... להעריך את שווי דירת המגורים של הצדדים.

ב. הצדדים ישתפו פעולה עם השמאי וימסרו לו כל המידע הנדרש לצורך ביצוע השמאות ויישאו בשכ"ט השמאי בשווה.

אקטואר חוקר

א. ביה"ד ממנה את רו"ח-חוקר ר.ק. ... לערוך את איזון המשאבים שבין הצדדים ולשום את שווי העסק של הבעל נכון ליום הקרע. ב. הצדדים ישתפו פעולה עם האקטואר, וימציאו לו כל מסמך נדרש לצורך ביצוע איזון המשאבים שנצרכו בתקופת השיתוף מיום נישואיהם ועד ח' בסיון תש"פ (31.5.20). הצדדים יישאו בשווה בשכ"ט האקטואר קודם לקבלת הדו"ח.

המניות והאופציות

א. בית הדין ממנה את המומחה למניות מר י.א. ...

עליו לשום את המניות והאופציות הבשלות ואלו שטרם - של האישה, נכון למועד הקרע ח' בסיון תש"פ (31.5.20) ולהגיש חוות דעת בתוך 60 יום.

ב. הצדדים יישאו בחלקים שווים בשכרו.

ג. על הצדדים לשתף עמו פעולה בכל אשר יידרשו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתאריך ד' בשבט תשפ"ב (26.1.22) הגיש המומחה את חוות דעתו והערכתו לשווי המניות. בחוות דעתו המלומדת צוינו שלשה מסות של חבילות מניות שהחברה העניקה לאישה לצורך הבטחת המשך תעסוקתה של האישה בחברה ולצורך המשך השקעתה בחברה לטובתה ולטובת החברה.

החבילה הראשונה של המניות הוענקה לאישה במהלך 2018, השנייה במהלך 2019 והשלישית במהלך 2020.

נזכיר כי מועד הקרע נקבע לתאריך ח' בסיון תש"פ (31.5.20).

על פי המומחה, החברה מעניקה לעובד את המניות הללו כאשר הם עדיין לא סחירים בבורסה (בפועל החלו להיות סחירים רק בדצמבר 21) והעובד עדיין לא מקבל לחזקתו ולבעלותו את המניות, עד אשר יעברו שנתיים בעבודתו, או כל זמן אחר שנקבע בהסכם, זאת לצורך הבטחת המשך השקעת עבודתו בחברה.

בפועל, בעת מועד הקרע המניה לא הייתה סחירה ואף לא הייתה בשלה להיות מועברת לעובד, אולם זמן קצר לאחר מועד הקרע הייתה כבר בשלה להיות רכוש של העובד, דבר שמעלה דרמטית את שווי המניה, והפער בין השווי בעת מועד הקרע לבין מועד ההבשלה (זמן קצר לאחר מועד הקרע) הוא פער של מאות אלפי דולרים.

נעתיק את עיקרי דו"ח המומחה:

3. תמצית המסקנות

1.3. כמות האופציות לשיתוף:

אופציות 2018 – 18,368. חלק לבן הזוג (חלוקה של 50%) 9,184

אופציות 2019 – 10,066. חלק לבן הזוג (חלוקה של 50%) 5,033

אופציות 2020 – 824. חלק לבן הזוג (חלוקה של 50%) 412

סה"כ 14,629

במקרה של החלטה על חלוקה בעין – יש להקפיד שהחלק המועבר יוגדר על פי ההקצאה, ובתוך ההקצאה יחוס הכמות לכל שכבה של הבשלה, כמפורט בטבלאות לעיל. הסיבה לכך היא שלכל שכבה יש מאפיינים שונים של זכאות, נזילות ועיתוי מימוש.

2.3. שווי האופציות לשיתוף למועד הקרע:

אופציות 2018 – \$10,444 חלק לבן הזוג (חלוקה של 50%) \$5,222

אופציות 2019 – \$7,850 חלק לבן הזוג (חלוקה של 50%) \$3,925

אופציות 2020 – \$742 חלק לבן הזוג (חלוקה של 50%) \$371

סה"כ \$9,518

מבוסס על הערכת שווי של מניה רגילה שנעשתה ע"י S-CUBE לצרכי סעיף A409 עבור שלטונות המס של ארה"ב, בסמוך מאוד למועד הקרע. ההערכה נועדה לצורכי מס בלבד.

במועד הקרע האופציות לא היו ניתנות למימוש, מניות התמורה לא היו ניתנות למכירה, מעבר לכך באופציה 2020 טרם הבשילה גם לא שכבה אחת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש להדגיש, שכל האופציות, באותו מועד, היו "בתוך הכסף" דהיינו, לא הייתה קיימת אפשרות תיאורטית לממש את האופציות כי מחיר המימוש היה נמוך ממחיר המניה.

עד כאן ציטוט מתוך חוות דעתו של המומחה.

הסוגיות לדיון

שתי סוגיות לפנינו להכרעה:

הסוגייה הראשונה: האם המניות הללו הם רכוש בר איזון ויש לחלקם על פי החוק, או שמא הם רכוש שאינו בר איזון, זאת משום שלא נועדו לצורך ההווה אלא לצורך העתיד, בכדי להבטיח את המשך עבודתה של האישה בחברה, כשמשיך הזמן המובטח שלשמו ניתנו מניות אלו הוא לאחר מועד הקרע.

ב. במידה והתשובה לשאלה הראשונה היא חיובית, יש לדון כיצד יש לשום אותם, האם על פי שווים בעת מועד הקרע, או על פי שווים בעת מימושם, שהוא הזמן המיועד למסחר בהם, שמתחילה ניתנו מניות אלו לאישה על מנת לסחור בהם בזמן המימוש.

טענות הצדדים

טרם נכריע נסכם את עמדות הצדדים כפי שהוגשו לבית הדין בסיכומיהם.

תמצית סיכומי ב"כ הבעל:

1. מבקשת לחלק את המניות בעין, ואם על פי שווי יש לשום על פי מועד המימוש.
2. דוחה את המקור לדו"ח השמאי מההערכה לרשויות המס בארה"ב מהטעמים המובאים בסיכום.
3. מכיוון שהערכה למועד הקרע אינה ישימה, יש לשום על פי מועד המימוש.
4. אם היה הבעל מקבל בעת מועד הקרע, אפשר והאישה תעזוב את עבודתה ותפסיד את המניות והבעל יישאר עם המניות, שעל כן יש להמתין למועד ההבשלה ואז לחלק.
5. מניות אלו אינן סחירות ועל כן יש להמתין למועד ההבשלה בכדי לשומם.
6. אף אם ההנפקה הסתיימה ב- 6/21, אך ההכנות קדמו לכך זמן רב והינם בתוך תחום חייהם המשותפים, כך שלבעל יש חלק אף לשווי בעת מועד המימוש.
7. מביאה ראיה בהחלטת בית המשפט שקבע שיש לשום בעת המימוש ומהעליון שלא דחה החלטה זו.
8. היות ולא ניתן להעביר לאדם אחר את האופציות אין לחלק אותם במועד הנ"ל.
9. אין לחשוש להמשך החיבור בין הבעל לאישה כפי שאין חשש בחלוקה הפנסיונית.
10. חלוקה בעת מועד הקרע הינה פגיעה ממשית באיזון הזכויות בין הבעל לאישה, שהיא תהנה מהרווחים והוא לא.

בנוסף עוד טענות וניתוחים שבסיכומם דוחה את דו"ח השמאי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להלן תמצית סיכומי ב"כ האישה:

1. מתנגדת לחלוקה בעין, ואם על פי שווי יש לקבל את הערכת השמאי שהשווי הוא כ-\$9,580.
2. בית דין קבע בכתב המינוי שיש לשום על פי מועד הקרע.
3. המניות לא היו בשלות בעת מועד הקרע ועל כן בוודאי שיש לשום אותם ולא לחלקם בעין.
4. המניות לא היו שכר עבודה האישה עבור העבר אלא עבור העתיד שהינו לאחר מועד הקרע ואין לאזנם כלל.
5. יש לחתור לפרידה נקיה וסופית ולא לגרור את הצדדים להמשך ההליכים זמן רב לאחר גירושיהם.
6. סותרת את הראיה שהביאה ב"כ הבעל מפסק בית המשפט, ששם לא היה לחברה כל ערך וכל נתון ועל כן סברו שיש להמתין לנתונים הראשונים שיזרמו וישקפו את שווי החברה בעת המימוש.
7. לא כל העובדים קבלו מניות, מה שמוכיח שאין זה הטבת שכר רגילה ועל כן אין לאזנה.
8. עיקר מאמצי ההבשלה היו לאחר מועד הקרע.
9. מביאה פסק דין מבית הדין ירושלים 1096295/5 מתאריך 14.7.19 המורה על חלוקה על פי השווי בעת מועד הקרע.

כן מונח בפני בית הדין תגובת ב"כ הבעל לטענות ב"כ האישה:

1. כל העובדים קבלו מניות ולא רק האישה כך שיש לראות זאת כהטבת שכר רגילה.
2. לא ייגרם לה כל הפסד במידה ויחולקו המניות בעין או על פי שווי בעת המימוש.
3. רוב המניות היו זמן רב קודם למועד הקרע ולא כפי שכתבה ב"כ האישה לאחר מועד הקרע.
4. גם אם תעזוב את מקום העבודה היא לא תפסיד את המניות.

האם החוק מקנה "בעלות"

כבר כעת אנו מכריעים, כי אין לבעל כל "בעלות" באופציות של אשתו, וכי את המניות הללו יש לשום על פי מועד הקרע בלבד וכפי שקבע המומחה.

להלן פסק דין שניתן על ידי הגאון הרב צבי בן יעקב בבית הדין הרבני בתל אביב (תיק 1173580/16 – לא פורסם) שם ביקשה האישה לחלוק את המניות שבבעלות הבעל, ואף שם ביקשה להיות בעלת המניות במחציתם.

על כך הכריע בית הדין:

להלן אתייחס לתגובת [...] המבקש שניתן החלטה שמחצית מהמניות הרשומות ע"ש הבעל יהיו על שם האישה, וכי תבוצע חלוקה בעין של המניות, כך שרק מחציתם ימכרו, ומחציתם יישארו בבעלות האישה הצעתו זו אינה עולה בקנה אחד עם הוראות החוק, ובנוסף, מהבחינה הפרקטית, להבנתי, תשבש את עצם המכירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהתאם לחוק יחסי ממון, האישה זכאית לאיזון משאבים יחסי, ואיני נכנס כעת לאחוזים, שבנדו"ד כנראה מדובר במחצית. היא אינה בעלים על המניות, והיא רק זכאית לאיזון משאבים. במילים אחרות – תמורה, כסף. מדוע שתקבל בעלות על המניות? אמנם בתי המשפט עושים כן במקרים בהם אין ברירה, לבעל אין כספים לשלם לאישה, או משיקולי מיסוי וכד', אך אין מקום להכריח את האיש, שהמניות על שמו, לצרף את האישה כבעלים, בהיותה זכאית רק לאיזון משאבים, ותשלום בגין חלקה בחברה. לכן כל האמור בסעיפים 25-27 לתגובה, אינן רלוונטיים. שהרי הבעל הוא הבעלים של החברה, היה ויהיה, והאישה זכאית לתמורת שווי החברה, נכון למועד הקרע, ולכן הבעל אינו צריך לתת לאישה מחצית ממניות החברה. יש מועד קרע, ובהתאם למועד הקרע זכאית האישה לכספים מהחברה. מה האינטרס של הבעל למכור כעת את החברה? הרי האישה אינה שותפה איתו בחברה. גם אם יש לו שיקול עיסקי אחר ושונה ממה שהצהיר, מה זה עניינה של האישה? היא זכאית לתמורת חלקה בהתאם למועד הקרע, ולא לפי השווי שלאחר מועד הקרע.

קבע בית הדין בתל אביב כי החוק אינו מקנה בעלות של מחצית מהממון אלא מקנה זכות לקבלת מחצית שווי הממון.

על החלטה זו הוגש ערעור תיק 1196682/9 ובית הדין הגדול דחה את הערעור ואף הוסיף וחיזק את עמדתו של בית הדין האזורי והבהיר:

ג. לפיכך חובתנו להבהיר מה קובע חוק יחסי ממון, ובפרט שהמערערת משתיתה תביעה על חוק זה. נקדים ונאמר הנחת היסוד של חוק יחסי ממון נקבעה בסעיף 4 לחוק שז"ל:

אין בכריתת הנישואין או בקיומם כשלעצמם כדי לפגוע בקניינים של בני הזוג, להקנות לאחד מהם זכויות בנכסי השני או להטיל עליו אחריות לחובות השני.

אמנם סעיף זה עיקר כוונתו להורות שהנישואין לא נותנים זכויות לאחד מבני הזוג בממונו של רעהו, משכך בני זוג שצברו רכוש לפני הנישואין ונישאו, הנישואין כשלעצמם לא הקנו זכויות, ולכן אם לא צברו רכוש אחרי הנישואין, לא ינהג איזון משאבים, כי אין מה לאזן. אמנם עיקרון זה שהוא ביסודו הקביעה ההלכתית כפי שביארנו לעיל, נכון גם למה שיצר וצבר כל אחד מבני הזוג גם לאחרי הנישואין, שהוא שלו - של הצובר, עם זאת השותפות היא שותפות נדחית לעת פירוד וכפי שיתבאר.

חוק יחסי ממון קובע:

5. (א) עם התרת הנישואין או עם פקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג (בחוק זה – פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שוויים של כלל נכסי בני הזוג, למעט [...].

6. (א) לצורך איזון המשאבים לפי סעיף 5 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג, פרט לנכסים שאין לאזן שוויים; משווי הנכסים האמורים של כל בן-זוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, [...].

(ב) היה שוויים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שוויים של נכסי השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(ג) באין הסכמה בין בני הזוג בשאלה מה מגיע מהאחד לשני או באיזו דרך יבוצע האיזון, יחליט בית המשפט או בית הדין לפי הנסיבות.

לשון סעיף 5 לחוק מורה שעם התרת הנישואין זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים, דוק - "עם התרת הנישואין" - ולא קודם לכן, מחצית "שוים" - ולא "מחציתם". וכן מורה סעיף 6 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, ואם שווים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שווים של נכסי השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש. השומא הינה על שווי הנכסים של כל אחד מיחידה הצדדים, אך אין שותפות בנכסים, אם שווי הנכסים שצבר כל אחד שווה ואין איזון משאבים, לא יוכל אחד מבני הזוג לומר תן לי מחצית מנכס השייך לך ואני אתן מחצית מנכס השייך לי, שהרי במקרה שכזה אין זכות לאיזון, ובוודאי שאין הם שותפים. החיוב שחל באיזון המשאבים הוא להעביר ולתת לשני את מחצית ההפרש, דוק מחצית ההפרש, והדבר יכול להיעשות בשלושה דרכים, אם בעין אם בכסף או בשווה כסף. החיוב של החייב הוא חוב, ופירעון החוב יכול להיעשות לפי בחירתו, רצה - יעשה איזון בעין, לא רצה - ישלם תמורתו בכסף או בשווה כסף, לפי בחירתו.

כפי שביארנו בעת הדיון, שונה חוק יחסי ממון מהלכת השיתוף שהיא יצירה של בתי המשפט ונהגה לפני חקיקתו. הלכת השיתוף קבעה שכששני בני זוג מנהלים שותפות בכל אורח חייהם, חזקה שמה שאחד רוכש וקונה הוא לצורך שניהם, אלא אם נסתרה חזקה זו, החובה להוכיח שיש כוונת שיתוף, והשיתוף נקבע על פי הכוונה בעת היווצרותו, משכך, גם בעת חיי הנישואין לא יוכל אחד מבני הזוג לעשות כרצונו במה שרכש כנגד דעת בן זוגו, שהרי הם שותפים.

לעומת זאת חוק יחסי ממון קובע איזון אוטומטי בין שני בני הזוג בכל הנכסים שצברו הצדדים, והם ברי איזון במה שצברו מעת הנישואין ועד מועד הקרע באופן שווה. עם זאת האיזון יערך לעת פירוד, אך כל עוד הצדדים נשואים, כל אחד זכאי לעשות במה שרכש כרצונו. החובה לאיזון המשאבים היא חובה חלוטה, ואף אם בעת הרכישה הוא מגלה דעתו שאין הוא מעוניין בשיתוף, החוק קבע ששלי שלי ושליך שליך, וכפי שביארנו שהנישואין לא מקנים לבן הזוג זכויות במה שצבר חברו, אלא קובע שבתום התקופה ייערך חשבון ואחד יעביר לשני כסף או שווה כסף לצורך האיזון, הדגש בחוק הוא על איזון משאבים. המהות של חוק יחסי ממון, שלבן הזוג אין בעלות בגוף נכס שכל אחד צבר, הוא זכאי רק לתמורה מערך הנכס, וזה המהות וזה ההבדל בינו להלכת השיתוף, דירה של הצדדים הרשומה על שם שניהם מתחלקת לא באמצעות איזון משאבים אלא כפירוק שותפות, כי על כל אחד מהצדדים רשומה חצי דירה, וכל אחד מיחידה הצדדים רשאי לדרוש פירוק שיתוף, אף ללא גירושין. כמו כן סעיף 7 לחוק קובע:

נכס שבן זוג הוציא או התחייב להוציא מרשותו בכוונה לסכל זכותו של בן זוגו לפי סעיף 5, ונכס שנתן או התחייב לתת במתנה - למעט מתנות ותרומות הניתנות לפי הנהוג בנסיבות העניין - רשאי בית המשפט או בית הדין לראותו, לצורך איזון המשאבים, כאילו הוא עדיין של אותו בן-זוג.

משמעות הדברים היא שדווקא כוונה להבריח נכס בכדי לסכל איזון המשאבים לא תועיל, אך מכירת נכס או נתינתו לפי תומו שלא לצורך הפקעת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זכות בן זוגו מותרת, שהרי כל אחד מבני הזוג בעלים על מה שרכש, ורשאי לעשות עמו כרצונו, עד הגיע עת פירוק השיתוף.

אכן נראה לומר שאף שכל אחד מבני הזוג הוא הבעלים של מה שצבר, ואין למשנהו זכויות בעלות על מה שרכש השני, שלא כהלכת השיתוף. הדבר מתבטא בעת הנישואין, שכל אחד יכול לפעול כרצונו במה שצבר, הגע דעתך במקרה שלפנינו, בתקופה בה היו בני הזוג נשואים לא הייתה רשות לאישה להתערב בניהול החברה השייכת לבעל, שהרי אין לה זכויות בעלות כלל, אם קנה מכונית מהכנסותיו אין היא יכולה למנוע ממנו למוכרה או להחליפה כראות עיניו אם אין לו כוונת הברחה. בן זוג רשאי לשנות את עסקו, ואם יש לו חנות מכולת הוא יכול לשנות עיסוקיו או את הדברים הנמכרים בחנות, מפני שכאמור, אין משנהו שותף, ובאין שותפות - אין רשות התערבות.

כידוע בפסק הדין בע"א 1915/91 יעקובי נ' יעקובי (פ"ד מט (3) 529) נבחן היחס שבין חוק יחסי ממון איזון משאבים להלכת השיתוף. הנשיא (כתוארו דאז) שמגר והשופטת דורנר החזיקו בדעה שחזקת השיתוף חלה סימולטנית על זוגות שנישאו לאחר 1.1.74. אולם דעה זו דעת המיעוט הייתה. לעומתם, השופטים: טל, שטרסבג-כהן ומצא סברו שאין לאמץ את גישת הסימולטניות, והחזיקו בדעה שהסדר איזון המשאבים, החל על בני זוג שנישאו לאחר 1974, דוחה את חזקת השיתוף. גם דעת הרוב אינה מקשה אחת, ובכל חוות דעת בפסק-הדין הנמקה משפטית משלה. ועכ"פ לדעת הרוב, כל עוד לא הגיעה עת איזון המשאבים, אין לבן הזוג הנשוי זכויות בחלקו של השני. משכך גם לעת איזון, לא קבע המחוקק בעלות, שהרי לעת פירוק שותפות, שותפות מנין, ועל כרחך כמו שביארנו, שאין לבן הזוג זכויות בגוף הנכסים שצבר השני אלא זכויות איזון בלבד.

כך שתפיסת בית הדין היא כי בכדי להוציא ממון זקוק המוציא לראיה על בעלותו על הממון, וכל שיש ספק אם יש לו ראיה, פסק הדין יהיה כי חבירו רשאי להחזיק את הממון בידי.

ככל שהחוק אינו מקנה בעלות על ממון בן הזוג, אין להוציא מחזקתה ומבעלותה את ממונה שהוא שלה כדין.

אמנם ב"כ הבעל הביאה לראיה פסק דין של בית המשפט שסבר כי במקרים אלו יש לשום את המניות בערך המציאותי הקרוב ביותר למועד הקרע, זמן שבו מתחילה המניה להיסחר, וזאת מתוך המחשבה כי קשה לקבוע שער ערך כשהסחורה אינה נסחרת, ועל כן יש לשום על פי הזמן שבו כבר היא נסחרת ויש לה ערך.

אך בית הדין בירושלים כבר נתן דעתו לפסק זה וכך כתב במקרה דומה בתיק 1096295/5 :

יוער, שטענות האיש על חוסר שיתוף בין הצדדים אינן נלקחות בחשבון כלל לאחר שהסכימו כבר הצדדים בביה"ד הגדול כי מועד הקרע ייקבע כפי שנקבע, ואם כן עד מועד הקרע יש לאזן את כל רכושם.

גם טענות האיש בדבר הבגידה אינן נלקחות בחשבון כלל וכלל, היות שהוסכם שהיה שיתוף כלכלי עד מועד הקרע. מה גם שהן לפי ההלכה (בבלי כתובות קא ע"ב: "אם היא זינתה כליה מי זנאיה") והן לפי הפסיקה האזרחית (ע"א 264/77 דרור) אין להעניש אישה ולקחת את רכושה בגלל בגידה.

חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג, קובע בסעיף 5 כי "עם התרת הנישואין או עם פקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג (בחוק זה – פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר, בניגוד להלכת השיתוף שלפיה בני הזוג שותפים ממש ברכוש, חוק יחסי ממון בא לשלול גישה זו, גישה שיצרה בלבול בעניין הקניינים: יכול היה להיות מצב שנכס רשום על שם הבעל, ופתאום מתגלה שמחציתו שייך לאשתו בלא שהיה כל רישום ומידע על כך. לפיכך נחקק חוק יחסי ממון שקבע שאין שיתוף קנייני ברכוש של בן הזוג האחד, אלא על בן הזוג שיש לו יותר נכסים לשלם דמי איזון לבן הזוג השני. אולם מדובר בחיוב תשלום בלבד, לא בשותפות. דבר זה בא לידי ביטוי מפורש יותר בסעיף 6 של החוק:

”מימוש הזכות לאיזון

6. (א) לצורך איזון המשאבים לפי סעיף 5 יש לשום את נכסי כל אחד מבני הזוג, פרט לנכסים שאין לאזן שוויים; משווי הנכסים האמורים של כל בן-זוג יש לנכות את סכום החובות המגיעים ממנו, למעט חובות בקשר לנכסים שאין לאזן שוויים.

(ב) היה שוויים של נכסי בן הזוג האחד עולה על שוויים של נכסי השני, חייב האחד לתת לשני את מחצית ההפרש, אם בעין ואם בכסף או בשווה כסף.”

לפיכך אין ספק שהאישה אינה שותפה באופציות ששייכות לאיש בלבד, אלא היא זכאית לדמי איזון. השאלה היא כיצד לשום את שווי האופציות, האם לפי ערכן במועד הקרע, או שמא בשעת הבשלתן, דהיינו בזמן שהפכו להיות סחירות וברות ביצוע.

לדעתנו הפרשנות של החוק היא שיש לבחור את שווי הנכס בשעת מועד הקרע.

הטענות שנאמרו בפסה"ד של השופט פישר בביהמ"ש לעמ"ש בראשל"צ בתיק 10339-03-12 ואחריו בפס"ד בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (השופטים מ' ברנט, צ' ויצמן וח' קיציס) מיום 13.9.2018 בעמ"ש 19796-09-17 שהערכת האופציות לפי הבשלתן היא ספקולציות בלבד, וזהו דבר שקשה לעמוד עליו כראוי אינה משכנעת אותנו:

קושי בביצוע השומה אינו עילה להפסיד את האיש! מלבד זאת יש אפשרות לשום את הרכוש הזה, ואקטוארים אכן עושים זאת, הם צריכים לקחת בחשבון את הסיכוי מול הסיכון, את מצב החברה, מצב השוק ועוד, אך הדבר בהחלט אפשרי. לא מדובר בניחושים! מדובר בנכס ששווי באותה עת תלוי בסיכון ובסיכוי. אם לאחר שנים הונפקה החברה לבורסה ושווי אופציה עמד עם 31 דולר – אין זה משפיע על שווי האופציה בעת מועד הקרע. במועד הקרע הייתה קיימת אפשרות שהחברה לא תונפק לבורסה כלל, ולא יהיה שום ערך לאופציות, ומכיוון שפסקה מאתנו הנבואה, בוודאי שווי אופציה לא היה אז 31 דולר! מה גם שקיים האלמנט של "טוב ציפור אחת ביד מעשר על העץ", ולכן בלא ספק \$31 עתידיים, גם אם יובטחו, שווים כעת פחות מ-\$31.

השוואה שהשווה ביהמ"ש המחוזי בין דיני מיסוי לדיני משפחה אינה נראית בעינינו: במיסוי, המס הוא על רווחים, ובהחלט אפשר לומר שהרוויח סך כך וכך במועד הבשלת האופציות. באיזון משאבים אין ספק שהאיזון הוא במועד הקרע בלבד, ולא אח"כ!

גם הטענה שאיזון לפי מועד הקרע פוגע בשוויון, האישה ציפתה לקבל אופציות ולקבל סיכוי לרווחים נאים וכעת אינה מקבלת זאת גם היא אינה נראית לנו: היא יכולה הייתה לקחת את דמי האיזון ולקנות אופציות סחירות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקום אחר. אין שום ביטחון שדווקא בחברה זו תמצא את הרווחים המיוחלים.

גישתנו בעניין השומה מבוארת כבר בגמרא:

כבר מצאנו בבבלי מכות (דף ג ע"א) שבמקרה שבאו עדים זוממים והעידו שפלוני גירש את אשתו וחייב לה כתובה והוזמו מחייבים אותם לשלם לבעל מה שרצו להפסידו. בשומת ההפסד מתחשבים באפשרות שלמחר יגרש אותה או ימות ויצטרך בלאו הכי לשלם לה כתובה. בסוגיה אחרת (בבא קמא דף פט ע"א) מבואר, שאישה יכולה למכור את האופציה של הכתובה שלה לאחר, כלומר שאם תהיה זכאית בעתיד לכתובה יגבה אותה האחר, היא מכנה זאת בשם "טובת הנאה". הגמ' (שם) גם אומרת שלמרות שמדובר במילי, דברים בעלמא, שהרי כעת אין פה נכס ממשי, מכל מקום דינו ככל נכס אחר, והוא משתעבד לתשלום חובות, וזאת מפני שאלו מילי דמזדבני בדינרי. חישוב ערך טובת הנאה נעשה מיד ושמין כמה אדם היה מוכן לשלם כעת עבור זכות זו שיש בה סיכוי וסיכון, וזה ממש כדברינו לעיל.

וזה לשון הרמב"ם הלכות עדות (פרק כא הלכה א):

"שאם האישה הייתה חולה או זקנה או שהיה שלום בינה לבין בעלה, אין דמי הכתובה כשתמכר כמו דמיה אם הייתה האישה בריאה וקטנה אם יש ביניהן קטטה שזו קרובה מן הגירושין ורחוקה מן המיתה, וכן אין טובת הנאה של כתובה המרובה לפי טובת הנאה של כתובה המועטת, שאם הייתה כתובה אלף זוז הרי היא נמכרת בטובת הנאה במאה, ואם הייתה מאה אינה נמכרת בעשרה אלא בפחות, דברים אלו כפי מה שישערו הדיינים."

ברור שגם אם בסופו של דבר תקבל האישה כתובה, אי אפשר בשום אופן לומר שהתברר שבעת מכירת טובת הנאה הייתה שווה טובת הנאה כל ערך הכתובה, ותוכל האישה לדרוש מהקונה שישלם לה את מלוא ערך הכתובה!

מכל זה רואים שאפשר וצריך לשום את הנכס באותה שעה לפי הסיכון והסיכוי שבדבר, ואין צורך להמתין עד שתגבש הזכות.

מלבד זאת, אין ספק שהתגבשות האופציות תלויה בהרבה גורמים אחרים שהשפיעו לאחר מועד הקרע, ואם כן אין שום היגיון שהאישה תזכה בשבח שהשתבחו בזמן שכבר הפסיקו להיות שותפים. כאמור, הצדדים אינם שותפים בנכסים אלה, וכל השבח לאחר מועד הקרע הוא של האיש בלבד! הקושי לחשב את הערך המדויק אינו מצדיק בשום פנים ואופן לקחת מהאיש את רכושו ולגזול אותו.

יש להעיר שחוק יחסי ממון הוא דבר חידוש, שצד אחד יזכה ברכוש השני בגלל ערכי שוויון, ולכן אין לך בו אלא חידוש, ואין להרחיק לכת ולזכות את הצד השני בזכויות מעבר למה שמוכרחים לפי החוק, וכפי שמצאנו בפוסקים שבכל ספק בתקנה יש להעמיד על עיקר הדין (ראה מגיד משנה הל' גולה פרק ד' הלכה ז', שו"ע אה"ע סי' קיח סעיף ו').

יצוין, שבענייני זכויות פנסיוניות, כאשר הצד השני מקבל מחצית מהזכויות של הצד האחד שנצברו בזמן חייהם המשותפים, הוא זכאי למה שישביחו במועד הפרישה. אומנם אין בזה סתירה למה שכתבנו, מפני ששם הערכאה השיפוטית פוסקת לצד השני חלק מהזכויות הפנסיוניות ממש כשווה כסף והופכת אותו לשותף לכל דבר, בפרט לאחר חקיקת החוק לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג. בנדון דנן לא נפסק שהאישה תהיה שותפה באופציות של

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש, וגם אי אפשר היה לפסוק כן, מפני שלא היו סחירות. לפיכך הפסיקה האפשרית היא רק לשלם את ערך האופציות בשעת מועד הקרע ותו לא.

עוד יצוין, שבבית המשפט לעמ"ש בראשל"צ התקבלו חוות דעת של מומחים, בהם מומחה שביה"ד מינה, שהסכימו עם גישתנו, אלא שהשופט פישר החליט לנקוט כעמדת מומחי האישה.

למרות שכאמור לעיל יש פסיקה אחרת של בתי המשפט בעניין שומת האופציות, מכל מקום פסיקה זו אינה מחייבת את בתי הדין, חוק בתי המשפט שקובע את כפיפות בתי המשפט לערכאות שמעליהן נאמר רק ביחס לבתי המשפט ולא ביחס לבתי הדין. בנוסף, קשה לומר שיש פה הלכה של ביהמ"ש העליון: ביהמ"ש העליון בבע"מ 7482/18 לא דן ופסק בעניין, הוא רק דחה בקשת רשות ערעור ולא דן לגופו של עניין. גם לא מדובר פה אפילו במנהג של בתי המשפט, עד כה הדבר לא נדון, ואין בפסיקה אלא מקרה אחד כזה, ככל הידוע לנו, כך שעדיין לא התגבשה פסיקה ברורה בעניין זה.

לפיכך יש לשום את שווי האופציות בעת מועד הקרע בלבד.

ביה"ד דוחה את השומה שכתב האיש לאופציה, 0.69 סנט למניה: ערך זה הוא הסך שישלם בעל האופציה עבור רכישת מניה לכשתונפק החברה לבורסה, אך אין זה שווי האופציה – שווי האופציה הוא הסך שאדם היה מוכן לשלם כדי לרכוש אופציה זו, וזה משתנה מעת לעת לפי הסיכון והסיכוי של החברה.

ביה"ד ימנה אקטואר שישום את שווי האופציה בעת מועד הקרע.

העולה מדבריהם:

1. אין בעלות על פי החוק לבן הזוג במניות של בן הזוג השני.
2. השומא צריכה להיות על פי מועד הקרע בלבד.
3. אין לבן הזוג חלק ברווחים העתידיים של המניות.
4. אין להשוות בין חלוקה פנסיונית לבין חלוקה של מניות, משום שבחלוקה הפנסיונית החוק קובע את חלוקת הפנסיה בחלוקה של בעלות בשונה מהחלוקה של המניות.

עד כאן מפסק הדין הנ"ל.

אולם בית הדין דכאן מבקש להבהיר עוד כמה נקודות ולחדדן.

שונה הנידון בין חלוקת מניות ואופציות לבין המקרה דנן.

במקרה דנן, האופציות שניתנו לאישה ניתנו אמנם בעת היותם בני זוג, לא כשכר על העבר, הם נתנו כצופה פני העתיד וכדי להבטיח את הישארות האישה בעבודתה בחברה.

זו הסיבה, שהמניות אינן יכולות להיות סחירות ולהיות ממומשות על ידי האישה, אלא רק כחלוף כמה שנים בהם האישה תשקיע את מירב מרצה במקום עבודתה, זאת בכדי שהחברה תצמח ותעלה ואיתה שוויה ושווי מניותיה.

משמעות רבה יש לעובדות אלו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. אין זה קבלת שכר! ככל שכר שעובד מקבל, אלא זו קבלת "שכר על תנאי", שאם יעבוד העובד כך וכך שנים, כבר עכשיו יקבל מראש את מה שהיה צריך לקבל רק בחלוף כמה שנים, אך כדי שיהיה לו רווחי וכדאי, נותנים לו מעכשיו על תנאי שיעבוד ויעברו כמה שנים תוך כדי השקעת מאמץ והצמחת החברה.

הזמן בו ניתנו לה המניות והאופציות אינו הזמן האמיתי בו היא משתכרת, הזמן האמיתי הוא בהשלמת העבודה, במלאות כמה שנים של עבודה (תלוי בתנאי), אלא שהענקה מראש מקנה את הסיכוי ליצירת רווח הוני רב עם צמיחת החברה, שבמקביל תצמיח את שווי המניות והאופציות, מה שהופך את האישה לבעלת מוטיבציה מרובה להשקעת יתר בחברה.

תמונת מצב זו מעמידה את האופציות, לא כשכר כלל, לא כממון רגיל שיש לחלקו בשותפות, אלא נתינת זכויות עתידיות כדי להבטיח ו"לקשור" את העובד לחברה.

הנתון שלפיו אם העובד עוזב את מקום העבודה קודם לחלוף הזמן שנקבע בהסכם נתינת המניות, הרי הוא מפסיד את כולן, מחזקת את ההגדרה הזו, שאין ה"אופציות" שכר עובד, אלא הבטחת עבודה לשנים הבאות והתלות במציאות זו, כך שבוודאי אין לראות בבעל כבעלים על מחצית האופציות ולא כבעל טענה כלל, ובוודאי שאינו יכול לטעון שיש לחשב את השווי על פי השווי המירבי יותר.

על פי זה היה מקום לחשוב אף לבטל את חלקו של הבעל בחלקה של האישה ולהשתמש בסעיף 8 (2) לחוק.

אולם מכיוון שקיים שווי ל"אופציות" כבר כעת, זאת על פי חו"ד המומחה, לא נוציא מהוודאות של הבעל משום סברתנו זו ולהשאיר אצל האישה ללא כל קבלת תמורה לבעל.

ב. בנוסף לאמור לעיל, ההלכה מכירה בין שתי בעלויות ממון שניתנות לאישה:

א. כל ממון שניתן לאישה כמעשי ידיה או כמתנה.

ב. ממון הניתן לה על מנת שאין לבעלה זכות בו.

בסוג הראשון נכללים: השכר של האישה וכלל ההטבות שהיא מקבלת בגין עבודתה, זכות בה הם ניתנים לה כפי שניתן שכר לכל עובד שייחנה הוא ולכל מי שהוא סמוך לשלחנו.

לסוג השני נכללים כל ההטבות שיש לנותן ההטבה ענין שייחנה אך ורק מוטבת המתנה, נתינה על מנת שאין לבעלה או כל אחד אחר רשות וחלק בכך, וככל שלא תהנה מכך – מטרת הנתינה התבטלה.

בסוג הראשון ההלכה קובעת, כי מעשי ידיה של האישה שייכים לבעלה, זאת מתוך הקביעה והחובה שלו, שהוא זן אותה והוא צריך לדאוג לכל צרכיה ועל כן מעשי ידיה שייכים לו.

בסוג השני, הממון שניתן לה על מנת שאין לבעלה זכות בו – ממון זה שייך לה, בוודאי שהקרן שייכת לה. אין לבעל זכות בזה, אלא רק בפירות.

האופציות שייכות במקרה זה לסוג השני, הן ניתנו לה על מנת שאין לאף אחד זכות בהם, שהרי מטרתן כדי שהיא תעבוד ותשקיע את מרצה בחברה, חלוקת הממון או נתינתו לאחר תפסיד את מטרת הנתינה שלשמה נתנה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנתינה במקרה זה אינה ניתנת להעברה ואין היא ברשותה של האישה, אלא מוחזקת אצל נאמן עד חלוף זמן ההבשלה, והאופציות יינתנו לאישה רק על פי דבקוּתה במקום עבודתה.

ולכן אף שעל פי החוק יש לבעל זכות בכך אך בוודאי שאין לתת לו בעלות ושווי מוגדל שקיים לאחר מועד הקרע.

ג. יש להוסיף את אשר כתב המומחה שמינה בית הדין, ונצטט:

יצוין, כי ככל ומתקיימת "מכירה שלא מרצון" כהגדרתה בסעיף 103 לפקודה, ועל אף שהנאמן לא החזיק שנתיים במכשיר, לא תתקיים הפרה. כלומר, העובד יחויב בשיעור מס של 25% בלבד. בהחלטות מיסוי 31/06 ו-11/9345 נקבע כי במכירת המכשיר בטרם חלפו שנתיים ממועד ההקצאה ובהתאם לעיקרי התנאים הבאים, לא תחול הפרה:

1. כלל מניות החברה, לרבות המכשירים שהוקצו לעובדים, נמכרו.

2. המניות נמכרו לצד ג'.

3. אין בידי העובדים זכות ממשית לאכוף את זכויותיהם בגין המכשיר, כך שלמעשה עסקת מכירת המכשיר, לרבות תוך תקבול מזומן, נכפתה עליהם.

העברה של אופציות לבן הזוג במסגרת גירושין אינה כלולה בין ההגדרות של 103 כמכירה כפויה של אופציות.

כלומר, ייתכן וחלוקה בעין של המניות או כל פגיעה בהם תגרום נזק ממשי לאישה ולממון שברשותה בדמות יתר מס.

עובדה זו מחזקת את הטענה, כי בוודאי אין לבעל בעלות בממון זה, ובוודאי יש לראות את האופציות שנתנו לאישה כנתינה שמוחזקת מראש, שאין לחלקה אף לא לבן הזוג ואין לפגוע בה אלא רק לאחר מימושה בבוא העת כפי שנקבע בחוזה.

ד. על פי דו"ח המומחה, האופציות שקבלה אישה בפועל, לא ניתנו לה אלא ניתנו לנאמן שבחלוף כמה שנים, ולכשהחברה תיסחר בבורסה והאישה תשמור על מקומה בחברה, או אז תינתן לה הבעלות על האופציות.

הדברים ידועים כי דבר זה נקרא "דבר שלא בא לעולם", שהרי קיימים כל כך הרבה הסתייגויות ומכשולים מעשיים בכדי שיגיע בעתיד לעולם, וכן התניות שכולן צריכות להתקיים בכדי שהאישה תראה פרי בשל זה בידיה.

כך שלהגדיר את האופציות כ"ממון ממשי בר איזון", ולחשוב שיש לתת לבעל בעלות עליו הוא דבר שאינו מדויק בלשון המעטה.

ה. היה מקום לדון אודות בקשת הבעל לחלוק את המניות על פי שווים במועד מאוחר יותר ממועד הקרע, לו שווים גדל ללא התערבות של גורם זה או אחר, וללא כל צורך בהשקעה של גורמים שונים.

אולם בעת מועד הקרע ובזיקה לאופיים של מניות האופציה הללו – מניות אלו לא היו סחירות בבורסה והחברה ושוויה היו תלויים בביצועיהם העתידיים ובמעשי עובדי החברה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר, אף שווים של המניות המשקפות את ביצועי החברה, השקעותיה ומצבה הכללי הפיננסי שנגזר - מאין ספור של פעולות ומעשים של עובדי החברה ומנהליה - מעלה את ההבנה הפשוטה, שאין לראות את המניות ככאלו שגדלים עם הזמן, וללא קשר לאישה ולמעשיה שלאחר מועד הקרע.

לו על דרך המשל, לאישה היו מוקנים שדה של חיטה שתקבלם לאחר שנה כשהחיטה תגדל ותהיה בשיא פריחתה – אולי היה מקום לדון בכך.

אולם לא זה המקרה.

כל מהותם של האופציות במקרה דנן, נולד מתוך נתינתם לעובדים בכדי שיפתחו את החברה ויצמיחו את הרכוש שבידם.

מה לבעל ולערך שוויות זה? שהאישה ועמיתה לחברה עובדים ועומלים על הגדלת ערכם לאחר הגירושין.

נציין למקרה בגמרא (בבא מציעא ס"ד ע"א), בו דנה הגמרא במי ששילם עבור דלועין שהיו בראשית צמיחתם כפי שווים אז, אם המוכר יכול לתת להם את הדלועין כשצמחו והגיעו לשיא בשלותם שמחירם הגיע לשיא שווים.

הגמרא דנה אודות איסור ריבית, אם יש לראות את נתינת הדלועין הגדולים למי ששילם עליהם בקטנותם, כתוספת עבור הכסף שהקדים לו קודם הזמן, אולם מכאן יש להבין את הסתכלות ההלכה אודות פער שוויות בין שני ערכים.

הגמרא דנה בכך ומביאה צד שיכול המוכר לתת לקונה את הדלועין המוגמרים ואין בכך בעיה של ריבית, אך זאת משום שתי סיבות:

הסיבה הראשונה - הדלועין "ממילא קא רבו" כלומר, לא נצרכת השקעה בדלועין הללו בכדי להצמיחם ולהביאם לשיא בשלותם ושווים, הם ממילא גדלים ורבים ועל כן, כששילם הקונה עבור הדלועין בעת שהיו אך בעת קטנותם, העתיד כבר היה מונח בהווה, העתיד היה כאן, מחירם המקסימאלי היה מונח פה, שיא בשלותם כבר היה מונח וקיים בעת קטנותם משום שבוודאי היו מגיעים לשיא בשלותם ללא תלות בגורמים אלו ואחרים.

הסיבה השנייה - הדלועין נמכרו לקונה, הם שלו ועל כן כששילם כבר שילם על שם העתיד, אף שהמחיר נקבע על פי שווים כעת, זאת משום רצון המוכר לגייס כעת את הכסף לו הוא זקוק, אך אין וויכוח שהדלועין הם של הקונה ועל כן היה מקום לומר: "העתיד כבר כאן", הוא מובטח ולא מצריך מאמץ, ועוד שהרי הם של הקונה.

אולם במניות שתי הסיבות הללו לא קיימות. המניות והאופציות לא שייכות לבעל וייתכן שאף אינן שייכות לאישה, שהרי הם אצל נאמן וממתינות בנחת לזמן הבשלתן. מלבד זאת המניות תלויות בגורמים שונים בכדי לצמוח ולהגיע לשיא בשלותם, זאת בהתאם ביצועי החברה ורווחיה כך שאין להגדיר אותם "ממילא קא רבו".

נציין לעוד מקרה שדנה בו הגמרא שיכול להשליך על נידון דנן.

הגמרא במסכת בבא קמא דנה, אודות מקרה בו בהמת אדם אכלה מהתבואה שהייתה בראשית גידולה, האם עליו לשלם כפי שתהיה התבואה שווה בגמר גידולה, או לפי הערך העכשווי שלה כעת, בשעת הנזק.

וכך דברי הגמרא (בבא קמא נ"ח ע"ב):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תניא, המבכיר כרמו של חבירו סמדר (פירוש: המשחית ומכלה כרמו של חבירו, כשהענבים הם בשלב של סמדר, שהן עדיין קטנים, מיד בתחילת הפריחה) רואין אותו כמה היתה יפה קודם לכן וכמה היא יפה לאחר מכאן (משלם את ההפרש בין שווי הכרם לפני הנזק לשווי אחר הנזק) וכו'.

ובהמשך:

תניא וכו' אכלה חזיז (אכלה בהמתו מן התבואה בעודה שחת) רבי יוסי הגלילי אומר, נידון במשווייר שבו (מממתינים לראות את מה שנשאר בשדה, כמה היא שוה כשיגדל ויגיע לקציר, ולפי זה הוא משלם על מה שנאכל) וחכמים אומרים רואין אותה כמה היתה יפה וכמה היא יפה (משלם רק את ההפרש בין שווי התבואה לפני הנזק לשווייה אחר הנזק).

ובדף נ"ט ע"א:

אכלה סמדר (אכלה בהמתו סמדר שהם ענבים שלא בשלו), רבי יהושע אומר, רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר (משלם כשווי ענבים בשלים לגמרי), וחכמים אומרים רואין כמה היתה יפה וכמה היא יפה (משלם את ההפרש בין מחיר הכרם לפני הנזק למחירו אחר הנזק, והוא פחות ממה שמחייב רבי יהושע), רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, במה דברים אמורים (שמשלם רק את ההפרש), בזמן שאכלה לולבי גפנים (והוא לפני שלב "סמדר") ויחורי תאנים (לפני שפרחו התאנים), אבל אכלה פגים (בתאנה) או בוסר (בענבים, שכבר גדלו והגיעו לגודל של "פול הלבן" והוא שלב אחרי "סמדר"), רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר (משלם כפי שווי ענבים שהגיעו לגמר גידולם).

ובהמשך מקשה הגמרא סתירה בדברי רבי שמעון בעניין "סמדר":

אמר מר, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, במה דברים אמורים (שמשלם רק את ההפרש), בזמן שאכלה לולבי גפנים (והוא לפני שלב "סמדר") ויחורי תאנים, (וניתן לדייק -) הא סמדר - רואין אותן כאילו ענבים עומדות להבצר, אימא סיפא, אבל אכלה פגים או בוסר (שהוא שלב אחרי "סמדר"), הוא דרואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר, (וניתן לדייק -) הא "סמדר" - רואין אותן כמה היא יפה וכמה היתה יפה? (ונמצא, שביחס לסמדר, יש סתירה ברבי שמעון בן יהודה בין הדיוק מהרישא לדיוק מהסיפא! ?). אמר רבינא, כרוך ותני (הדיוק מהרישא - נכון, אך הדיוק מהסיפא הוא לאו דווקא, ואין חילוק בין "בוסר" ל"סמדר", וכך צריך לשנות דברי הברייתא) במה דברים אמורים, בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים, אבל אכלה "סמדר" פגין או "בוסר", רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר. (ומקשה הגמרא על תירוץ) אי הכי, רבי שמעון בן יהודה היינו רבי יהושע? (לשניהם ב"סמדר" משלם פירות גמורים? ומתרצת הגמרא) איכא בינייהו כחש גופנא (לשניהם משלם כשווי של פירות גמורים, אלא שנחלקו האם צריך להפחית מהתשלום של פירות גמורים, את הריווח של הניזק, מכך שאם היו הפירות מבשילים לגמרי, היו מכחישים כוחו של העץ, ועתה כשנאכלו כשהם "סמדר" לא הוכחש כוחו של העץ) וכו'.

ופסקו שם התוס' (ד"ה אכלה סמדר):

ואפילו אם נתקלקל המשווייר משלם כענבים העומדות ליבצר, ודווקא בסמדר דענבים פעמים שאלו מתקלקלים ואלו ניצולים לפיכך אין נידוין במשווייר, אבל תבואה רגילה להתקלקל כולה יחד.

כלומר, דנה הגמרא בנזק שנעשה לדבר שהיו אמור לצבור רווחים רבים, אם יש לשום אותו כפי השווי העתידי, שהוא גבוה, או על פי שווי כעת, ונחלקו בכך התנאים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דנו התנאים אם בכל גידול תהיה המחלוקת או אך ורק בגידולים הבטוחים יותר.

תוס' סוברים שדווקא ב"סמדר", שהם גפנים בוסר, יש לאותן דעות לחייבו על פי העתיד, זאת משום שאף אם גידולים מקבילים יחוו פגיעה, אין זה משפיע ומשליך על גידולים אלו, כי כך טבעם של הענבים. לעומת זאת בתבואה, אם נפגעת תבואה - כל הגידולים של התבואה נפגעים.

על כן תוס' סבור שדווקא בגידולים הבטוחים והלא תלויים באחרים, יש לחייב על פי שו"י המקסימאלי העתידי ולא בשאר גידולים.

עוד דנה הגמרא הנ"ל, לאותן הדעות שיש לחייב על פי העתיד, אם יש להסתכל על פי העתיד המלא, ויש לכלול אף את הרווחים שנוצרו מנוק המכשור שמפצה על פי העתיד את כחש העצים שנמנע מהניזק. הרי מקבל תשלום מלא כפי שהיה מקבל בעת זמן הבציר, אך אז גפניו היו לוקים בכחש, ואילו כעת חסכו זאת למגדל, ועל כן מהמחיר המלא יש לנכות את הכחש, או שאין לנכות את הכחש.

וההבנה היא בספק הגמרא, אם מחייבים על פי העתיד - החיוב משום שרואים את העתיד כבר כעת על כל מכלוליו, או שרק השווי העתידי קיים כבר כעת אך לא המציאות העתידית כאן.

אם השווי של הפרות הנאכלים העתידיים כבר כאן – אין לקזז את כחש העצים.

אם המציאות העתידית כבר כאן – יש לראות את העתיד בהווה על כלל היבטיו, כולל החיסכון בכחש הגוף.

להלכה השו"ע פסק (חושן משפט סי' שצ"ד) שאין לחייב על פי העתיד כלל.

כל זאת כשבהמת המזיק הזיקה גידולים השייכים לניזק, אך במקרה דנן המניות אינן שייכות לבעל אלא לאישה, שצריכה על פי החוק והסכמת הצדדים לתת אך ורק שווי עכשווי, ואין לראות שהשווי העתידי נמצא לפנינו כבר עתה.

בוודאי שכך הם הדברים, לאור הטעם שתוס' הביאו, שגידולים שתלויים בכל כך הרבה גורמים המשפיעים על כולם, שאין לראות את השווי העתידי כבר כעת בהווה.

מכל הנ"ל מחליט בית הדין:

- א. לבעל - התובע אין בעלות באופציות ובמניות האישה כלל.
- ב. בית הדין מקבל את הערכת שווי המומחה ועל האישה להעביר לבעל \$9,518 על פי הערך של מועד הקרע.
- ג. בעת האיזון הסופי על פי דו"ח האקטואר, עליו להכניס סכום זה בהתחשבנות הסופית.
- ד. אפשר לפרסם לאחר השמטת הפרטים המזהים.

הרב דוד גרוזמן

גם אנו מסכימים לפסק ולנימוקיו.

הרב אברהם אבידר

הרב אברהם שמן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניתן ביום ג' בניסן התשפ"ב (04/04/2022).

הרב דוד גרוזמן

הרב אברהם אביר

הרב אברהם שמן

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה